

ločil misijonskemu poklicu v Ameriki, kjer biva še sedaj kot misijonar. Rodom je iz loškega okraja.

Z odličnim spoštovanjem

V Kanfanaru 23. septembra 1895.

Ivan Cotelj, svečenik.

Slovensko gledališče. Velikonočni potres — letos ni drugače, nego da vsako, bodisi zasebno, bodisi javno vprašanje razmotrujemo v zvezi s potrebno katastrofo — velikonočni potres torej, ki je zadel blagostanju marsikatere obitelji hude rane, bi bil skoro tudi našemu gledališču postal poguben. Vsaj manjkalo se ni glasov, ki niso hoteli nič vedeti o gledališču, in ki so smatrali za najboljše, da se letošnjo zimo gledališče kar zapre. Kako usoden za naš napredek bi bil ta korak, ako bi se bili merodajni krogi odločili zanj! Zapreti za jedno leto gledališče bi bilo toliko, kakor zavreči vse, kar se je dosedaj doseglo, in potem znova zopet začeti. Oni, ki so take svete dajali, pač niso pomislili, kake posledice bi bilo imelo to. Domače igralno oboje, ki se je šele nekaj časa sistematično šolalo, bi bilo, ako bi bilo ostalo celo leto brez pouka in vaje, zopet odrevenelo, tuje sile pa, ki so brez dvojbe velika opora našemu gledališču, bi se bile po celem svetu razpršile. Da pa potrebnih močij ni tako lahko skupaj spraviti, o tem bi vedela brez dvojbe intendancija slovenskega gledališča kaj povedati.

Hvaležni moramo tedaj biti onim možem, katerim je izročeno vodstvo slovenskega gledališča, da navzlic skrajnje neugodnim razmeram, ki so nastale vzpričo omenjene katastrofe v beli Ljubljani, niso pustili iz očíj slovenske Talije, temveč da so s podvojeno silo hrepeneli za tem, da se odstranijo nedostatki, ki so se še lani kazali pri našem gledališču, ter so skušali kolikor le mogoče popolniti kolo naših gledaliških močij. Da naporji niso bili brez uspeha, o tem smo se precej pri prvi predstavi letošnje sezone z veseljem prepričali.

Nihče ne bode tajil, da je lansko leto opera preveč odpravila dramo z našega odra. Nekoliko je bilo temu vsekakor krivo tudi občinstvo samo, ki je vedno le pritiskalo k operam, dočim je dramo včasih brez pravega razloga preveč preziralo. Mi bi pač želeli, da bi naše občinstvo kazalo vsaj nekoliko še onega svetega ognja, one navdušenosti za narodno stvar, s katero se je pred dvajsetimi leti pohajalo slovensko gledališče. Kadar zapuščamo gledališče, naj nas ne bi navdajalo le zadovoljstvo radi užite zabave, temveč osrečevala naj nas bi tudi zavest, da smo zadostili svoji dolžnosti. Samo tedaj, ako se postavi naše občinstvo na to nekoliko idejalno stališče, se je nadejati vsestranskega napredka, ker drugače naše gledališče ne more pričakovati one podpore, katero brez dvojbe potrebuje pri sedanji stopnji svojega razvitka.

S tem pa nečemo reči, da bi se smelo na potrpežljivost občinstva grešiti še nadalje z ono nebriznostjo in ciniško hladnokrvnostjo, kakor se je to svoje dni godilo. Sedaj so drugi časi, nego so bili. Kakor se sme na jedni strani zahtevati od občinstva nekoliko požrtvovalnosti, tako pa ima na drugi strani tudi občinstvo pravico pričakovati, da se mu toliko dobrega podaje na odru, kolikor je to v naših skromnih razmerah sploh mogoče. Hvala Bogu! tako daleč smo vender-le dospeli, da si ogledamo kako stvar lahko tudi s kritičnim očesom. S samo hvalo se ne pride kdo ve kam; kjer je kaj graje vrednega, naj se le graja, ne glede na to, bode-li graja tej ali oni osebi čez voljo. —

Veliko zadostilo nam je, da nam prve predstave niso dale nikakeršnega povoda za grajo. Pred vsem bodi pohvalno omenjeno, da si je intendancija zelo prizadevala, da povzdigne tudi dramo ter tako napravi nekako ravnotežje med njo in opero. Pri-dobila je iz tega namena več novih močij, in reči moramo, da je imela, ako nas vse ne vara, pri izbiranju zelo srečno roko.

Precej pri otvoritveni predstavi sta nastopili dve na novo nastavljeni moči. Igrala se je prvokrat na našem odru iz češčine prevedena igra »Pota življenja«, ki jo je spisal Frančišek Svoboda. Naša intendantija ravna prav, da seza pred vsem po slovaških igrah; kar je slovanskega, je v nekakem oziru tudi naše. Ugajalo bi pač našim vzorom, ako bi imeli toliko domačih proizvodov, da nam ne bi bilo potreba, si jih izposojati hoditi. Toda zahtevati kaj takega, bi bilo preveč. Preneugodne so našega naroda razmere, da bi mogel že zdaj toliko dramatičnih del proizvajati, kolikor jih naše gledališče potrebuje. Upajmo, da še bode, česar doslej ni. Sicer pa naj nas tolaži faktum, da se pojavlja ravno pri gledališču toliko svetovljanstva ali kozmopolitizma, kakor malokje drugje. Le vzemimo v roke kak dunajski časopis in oglejmo si nekoliko gledališka naznanila. Prepričamo se takoj, da si tudi nemška gledališka podjetja rada izposojajo pri drugih narodih. Tudi občinstvo se nikakor ne izpodtika nad tem, samo da mu igra ugaja. Kar smejo tedaj večji narodi, smemo brez dvojbe tudi mi, zlasti ako si izposojamo pri svojih bratih. S tem pa nikakor nismo hoteli reči, naj naši pisatelji, ki čutijo kaj dramatične žile v sebi, za večno odložijo pero. Bilo bi skrajnji čas, da nam kdo zopet kaj dramatičnega spiše. Mi poznamo odličnega slovenskega pisatelja, ki že dalj časa goji misel, da bi poskusil kako dramatično delo. Morda bi ne odlašal več, ako bi mu prišla odkod kaka vzpodbuda. Ali ne bi kazalo, da bi dramatično društvo zopet kako nagrado razpisalo? Seveda bi se morala pustiti pisateljem popolnoma prosta roka. Tiste omejitve, ki so se stavile pri prejšnjih razpisih, so imele po našem prepričanju le slabe nasledke. — Čemu se zahteva, da bodi igra historična ali kaj jednacega! Dober pisatelj, ki bi v ugodni priliki lahko spisal tudi zgodovinsko dramo, morda za to ravno tedaj ni razpoložen. Na vcljo naj bode dano vsakemu, da spiše, kar mu vleva srce. Ako je igra slaba, je dramatičnemu društvu itak ni treba sprejeti, da pa bi se pisateljem zagotavljale samo tantijeme, kakor se je to od neke strani nameravalo, se nam tudi ne zdi umestno. Tako daleč se pesništvo ne sme nikdar podrediti kakemu, čeprav gledališkemu podjetju. Uspeh ali neuspeh kake igre na odru namreč še ni vedno pravo merilo za pesniško vrednost dotičnega proizvoda. Občinstvo je včasih zelo krivičen sodnik, in njegov vkus je zelo različen in izpremenljiv. Kar prvič ni uspelo, dopade lahko drugič. Tedaj pa se tudi pesnikov trud ne sme plačevati po tem, kako je občinstvo njegovo delo sprejelo, oziroma po tem, koliko privlačno moč je imela dotična igra in kako je blagajnico polnila. To je pri nas tem manj umestno, ker imamo le malo takih pisateljev, katerim se ne bi bilo bolj ali manj truditi za vsakdanji kruh. —

Morda se mi poreče: »Kaj pa nam je pomagano s tem, ako igra ne vleče!« Pomagano morda res ni precej, toda sodba in vkus občinstva se izpreminjata, kakor smo že omenili. Glavna stvar pa je, da imajo pisatelji nekako vzpodbudo. Le na ta način pridemo kdaj do domačega repertoara. Toda dovolj za to pot teh splošnih, dasi prevažnih refleksij; saj se nam bode z njimi na tem mestu še večkrat baviti.

Igra »Pota življenja«, dasi je bila leta 1894. odlikovana kot najboljša praška drama s prvo nagrado, kaže precej nedostatkov, katerih največji je ta, da ima malo dejanja in še to je precej preprosto in navadno. Da se vseučiliščnik zaljubi v hčer svoje gosposinje, da ga ta hladno zavrne, da se ji zglesi bogat, četudi star častilec, to ni nič posebnega. Značaje in duševno življenje delujočih oseb spoznavamo v tej igri bolj iz njihovih govorov, nego iz njihovih dejanj. Sploh prevladuje v tej igri epična stran. Navzlic temu pa se nahaja v igri nemalo momentov, ki ti napravijo mogočen vtisek. Toda take igre uspevajo le tedaj, kadar so vloge razdeljene med izvrstne igralne moči. Ako tedaj povemo, da je igra ugajala, in da se je živahno ploskalo, smo izvedli s tem tudi svojo sodbo o igralcih. Novo angaževana gospica Zdenka Teršova iz Prage je jako rejalistično

predstavljala brezsrčno, le po razkošju hlepečo Boženo. Sploh je napravila imenovana gospica na nas takoj ta vtisek, da je izborna igralka. Nič manj se nam ni prikupil gospod Stojković, bivši član kralj. dvor. gledališča v Belem gradu. Presenetilo nas je, da sta gospica Teršova in pa gospod Stojković govorila popolnoma pravilno slovenski. Da je bil gospod Inemann na svojem mestu, nam ni treba še posebej naglašati. On je vse kakor glavna zaslonba slovenski drami. Pa tudi domače moči so se vseskozi vrlo držale. Tako gospa Danilova in gospica M. Nigrinova, takisto gospoda Verovšek in Orehek.

Prav kakor na prvo dramo, smo bili tudi na prvo opero radovedni, kajti tudi za opero so se angaževale nove sile in sicer nova primadona, nova altistinja in nov tenorist. Dne 4. oktobra se je pel Trubadur. Nastopili so vsi imenovani novi pevci, in povemo naj takoj, da smo bili jako zadovoljni z njimi. Primadona, gospica Ševčikova, se ponaša z izvrstno šolo. Njena intonacija je vseskozi zanesljiva, glas njen obsežen, dovolj krepak, a pri tem uglajen in sposoben za najfinejše nijansovanje. Altistinja gospica Jungmanova, katera je nastopila v ulogi ciganke Azucene, se je odlikovala po svoji ognjeviti igri, takisto po svojem petju. Njen glas je zlasti v nižavi poln in zvonek. Gospod Purkrabek je »junaški« tenor. Glas mu je močan in se ne straši nobene visočine; samo v nežnejših partijah bi nam bilo ugajalo nekoliko več miline.

O vseh teh treh novih močeh smelo trdimo, da značijo napredek v naši operi, akotudi smo bili z njo že lani lahko zadovoljni.

Da je gospod Nolli uspeval, kakor vselej, je samo ob sebi umevno. Takisto nam ni treba gospoda Vašička še posebej hvaliti. Pa tudi vse drugo operno osebje je svoji nalogi popolnoma zadostovalo, in zlasti se je tudi kor vseskozi dobro držal. — Da se je naša opera v zadnjem času tako povzdignila, za to si sme mnogo zasluge lastiti tudi dirigent g. H. Benišek, čigar velika spretnost je obče priznana. S tem nikakor nečemo kratiti hvale onim, ki so se v prejšnjih, težavnejših časih trudili za opero; toda tega nam ne sme zameriti nihče, ako konstatujemo, da se precizno izvajajo naše opere šele od tistega časa, odkar je dirigentstvo prevzel g. Benišek.

Dne 6. oktobra se je prvokrat predstavljal iz francoščine prevedeni igrokaz »Siroti«. Ta igra, ki je polna ganljivih prizorov, nima niti posebne pesniške vrednosti, niti zadošča za dramo veljavnim zakonom. Vender se mi ne protivimo načeloma, da se ne bi uprizarjale pri nas tudi take igre. Treba se namreč ozirati na vse sloje občinstva, a ne samo na najvišje — radi bi rekli: desetisočnike, no, pri naših razmerah je boljše, če jih imenujemo samo stotnike. In da so take igre res po vkusu jednega dela občinstva, je pokazala ravno omenjena predstava. Ne samo, da je bilo gledališče zelo polno, tudi ploskalo se je zelo živahno. Ne motimo se menda, če rečemo, da bi mogla ta igra še katerikrat napolniti gledališče. Sicer pa se je predstavljal pri nas že mnogo iger take vrste, ki so bile slabejše od te. — Igralo se je tudi pri tej igri vseskozi dobro in gladko; zopet se je pred vsemi odlikovala gospica Teršova. Novo nastavljeni komik g. Vučičević pa je imel premajhno ulogo, nego da bi mogli o njem izreči končno sodbo. Nadejamo se, da skoro dobimo povod za ugodno odločitev.

Dne 10. oktobra se je ponavljal Trubadur in je dosegel isti uspeh, kakor prvokrat. Zlasti g. Purkrabek si je pripel ta večer mnogo slave. Konec 3. dejanja se mu je tako ploskalo, da je moral zadnje arijo ponoviti. To je gotovo kaj nenavadnega pri nas.

V soboto 13. oktobra pa se je predstavljala opereta, ki je že iz lanske gledališke dobe dobro znana, ali bolje povedano, gluma s petjem: »Mam'zelle Nitouche«. Pri predstavah take vrste, katerih estetična vrednost je silno majhna, ali pa je celo nič ni, in katerim je jedini namen, zabavati občinstvo in vzbujati smeh, se radi prezro mali nedostatki. Vender bi bili vzpričo uglednosti našega gledališča ta večer želeli semtertja ne-

koliko več preciznosti. Ravno pri tej predstavi smo zapazili namreč mnogo tacega občinstva, ki ne pohaja navadno slovenskega gledališča, in to je glavni vzrok, da se izpodtikamo nad stvarmi, katerih bi drugače morda niti ne omenili. Baš takim ljudem, ki ne simpatizujejo z nami, in katere privede le radovednost v naše gledališče, bi morali pokazati, koliko vzmoremo. Neljubo nam je bilo tedaj, da so si prišli pevci in orkester nekolikokrat navzkriž. Čigava krivda je bila, sicer ne vemo; da bi se pa bilo temu z večjo pazljivostjo lahko izognili, o tem smo uverjeni.

Gospa Stojkovičeva, katera je ta večer prvič nastopila in sicer kot Nitouche, je igrala svojo ulogo jako decentno. To je pri nas gotovo umestno. Da se Nitouche po večjih odrih prikazuje tudi v drugi luči, je znano. Kaj tacega bi pri nas ne kazalo, niti si tega ne želimo. Toda nekoliko več živahnosti in otročje šegavosti bi nam bilo dobro delo. — Vobče je napravila gospa Stojkovičeva, ki je zelo prikupljiva prikazen, na nas vtisek dobre igralke. Tudi kot pevka, mislimo, bode uspevala, ako se ne bodo stavile do nje večje zahteve, kakor v napominani ulogi. Govorila je vsekozi pravilno slovenski. — Z gospodom Podgrajskim kot Celestin-Floridorom smo bili povsem zadovoljni. Gospod Inemann je bil, kakor vselej, popolnoma na svojem mestu. Gospa Danilova je svojo ulogo kot predstojnica prav dobro pogodila. Gospica Slavčeva pa je v tacih ulogah, kakeršna ji je bila izročena ta večer, brez ugovora izvrstna igralka. Kar se tiče gospoda Vučičevića, moramo pripomniti, da je svojo vinjenost kazal nekoliko predrastično. Est modus . . .

Z.

Novo muzikalije. »Glasbena Matica« je izdala ravnokar dva zvezka skladb, na katere sme biti ponosna in z njo vred ves slovenski narod. Vsaka izmed teh novih kompozicij se odlikuje po pravi glasbeni vrednosti.

Prvi zvezek obsega *Karola Hoffmeistera* opus 6., namreč tri klavirske kompozicije: *Scherzo*, *Intermezzo* in *Valček* (tržna cena 1 gld. 30 kr.). S prikupljivo lahkoto podaje v njih skladatelj motive, ki so ljubki po invenciji in mestoma nordiške miline, izvedeni tu v živahnem, tam zopet v sanjavem okviru. V pristnem klavirskem duhu pisane, svedočijo te skladbe o značilni naklonjenosti za ritem; ritem je Hoffmeisteru poglavitna stvar, in z ritmičnim čutom dosega najboljše uspehe. Snov njegovih skladb je zanimiva ravno ondi, kjer se mu nudi prilika, da varijira neprisiljeno se igrajoče motive v menjajočih se ritmih. Slikovita celota, katero s tem ustvarja, kaže jasnost in preglednost, s katero se ponša notranji ustroj njegovega glasbenega mišljenja. Vsaka izmed imenovanih skladb vabi in sili igralca k temeljitemu proučevanju, ki se mu tudi izplača, ker mu nudi obilico blestečih, takisto pa tudi intimnih momentov; kajti skladatelj ni pozabil družiti ritmiški čut z naravno melodiško prisrčnostjo.

Drugi zvezek podaje zbirko zborov in sicer: *Jakoba Aljaža* moški zbor »Občutki« s samospévom za bariton; *Stanka Pirnata* moški četverospév »Pomlad in jesen«; *Antona Foersterja* mešani četverospév »Kitica« op. 43. in *Stanka Pirnata* osmeroglasni mešani zbor »Žalost«. (Tržna cena partiture s šestimi glasovi 1 gld. 50 kr., posamezni glasovi ženski à 8 kr., moški à 12 kr.). Seznaniti se nam je tu z novima skladateljema, ki stopata prvič na dan s simpatičnimi proizvodi svoje muze, Aljažem in Pirnatom. Aljažev moški zbor »Občutki« (besede dr. L. Tomanove) je šteti v vrsto tistih proizvodov, katere po pravici hvalimo kot zdravo duševno hrano. Moška značajnost krepko diči te lepo doneče harmonije, in prosta vsake medle sentimentalnosti se glasi njih jasna melodija. Jednako vestnost v koncepciji, ki jo hvalimo pri tem zboru, nahajamo tudi pri Pirnatovem moškem četverospévu »Pomlad in jesen« (besede Stritarjeve). Temu v svojem značaju, vpliva na nas z mirno svojo iskrenostjo in visokostjo. Izvir-